

Adam Smith – en kluven liberal

Ibland blir man bara glad. Som t ex när man får Bo Sandelins lilla bok om Adam Smith i handen: 85 sidor ren nöjesläsning – men en nyttig och lärorik nöjesläsning.

SNS Förlag ger ut en berömvärd serie, Pocketbiblioteket, med kortfattade introduktioner (max 100 sidor) till allt möjligt. Nåja, kanske inte riktigt allt; det ska på något vis ha med samhällsvetenskap att göra. Men inom denna vida ram ryms så skilda saker som *Vårt arabiska arv* (nr 25), *Huset Habsburg* (nr 18), *Kvotering* (nr 32), *Populism* (nr 40) och *Varför latin?* (nr 45). Bara att läsa titlarna på de hittills utgivna skrifterna är roligt och tankeväckande.

Och nu har alltså turen kommit till volym nr 46: *Adam Smith*. Författaren Bo Sandelin vid Göteborgs universitet har hela sitt liv varit en trägen Smithläsare och nu delar han alltså med sig av sitt vetande. Resultatet har blivit en bok som jag tror är lika intressant oavsett om man är ett proffs på nationalekonomins doktrinhistoria eller bara en historiskt intresserad allmänekonom (som under-tecknad).

Boken är kronologiskt uppbyggd: vi får följa Smith som student i Glasgow och Oxford, som etablerad filosofiprofessor och som informator åt den unge hertigen av Buccleuch på dennes grand tour genom Europa (världen är bra liten: ett halvt århundrade senare skulle en vitter släkting till hertigen – samma familjenamn, samma vapensköld – förnya den europeiska romankonsten och bli om möjligt lika berömd som hertigens gamle informator).

Vi får vidare följa Smith som religiöst försiktig vän till fritänkaren David Hume, som neurotisk och sjuklig privatlärare med växande världsberömmelse och slutligen som välbeställd tullkommissarie för Skottland (världen är bra ironisk: som tullkommissarie ägnade han sig åt att plikttroget administrera ett system som motverkade frihandeln).

Berättelsen om Smiths liv är naturligt interfolierad med redogörelser för hans skrifter, främst naturligtvis storverken *The Theory of Moral Sentiments* (1759) och *The Wealth of Nations* (1776). Trots det lilla formatet lyckas Sandelin ge en god inblick i dessa två böcker, inte minst tack vare koncentrerade och välformade one-liners av typen ”I den förstnämnda boken är egoismen som synes moraliskt förkastlig, medan den i den senare är en drivkraft i ekonomin, oavsett sin moraliska karaktär” (sid 33).

Utöver dessa skrifter får vi också stifta bekantskap med Smiths övriga arbeten. Som typisk 1700-talsintellektuell begränsade han sig inte till sina specialområden ekonomi och filosofi. Nej, han skrev om det mesta, och han skulle säkert ha kunnat författa flera olika volymer till SNS Förlags serie Pocketbiblioteket. En speciell kärlek hade han till språkvetenskapen – och den kärleken delar han uppenbarligen med esperantisten Sandelin. Innan jag läste boken visste jag t ex inte att Smith publicerade en insiktsfull recension av Samuel Johnsons pionjärverk *A Dictionary of the English Language* (1755). Han skrev även mer ambitiösa språkvetenskapliga verk, t ex om språkens ursprung. Här hade han dock otur att skriva strax före ett av de stora paradigmskiftena i språkvetenskapen; i och med upptäckten på 1780-talet att sanskrit var besläktat med våra västerländska språk, och den därav följande rekonstruktionen av det indoeuropeiska urspråket, blev alla Smiths funderingar om språkens ursprung hopplöst inaktuella.

BOKANMÄLAN

Bo Sandelin: *Adam Smith*, SNS Förlag, Pocketbiblioteket nr 46, 2010, 94 sidor, ISBN 978-9-186-20357-3.

Försöker Sandelin då driva någon speciell tes i sin bok? Ja, naturligtvis den självklara, att Adam Smith var en osedvanligt intressant person – men någon annan tes? Det skulle då vara den, att Smith ingalunda var den enkelspåriga manchesterliberal som man kanske skulle tro. Nej, tvärtom var han i högsta grad pragmatisk och boken vimlar av exempel på hur Smith ställer upp olika principer (som frihandel och oreglerade marknader) för att sedan, på ett osed-

vanligt klokt och omdömesfullt vis, diskutera när det skulle kunna vara rimligt att avvika från dessa principer. Smith framstår inte bara som liberalismens stora portalfigur. Han framstår också som det första exemplet på tesen ”Att vara liberal är att vara kluven”.

Mats Persson

Professor i nationalekonomi, Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet.